

רְאֵה אֶת בְּרִנְשֵׁי הָאֵשׁ יוֹשְׁבִים שָׁם בְּאוּוֹר

שמונה שירים

מאנגלית: עופרה עופר אורן

ג'רארד מנלי הופקינס נולד ב־1841 בסטרטפורד שבאסקס למשפחה אנגלית דתית, והיה הבכור בין תשעה ילדים. בגיל 19 החל ללמוד באוקספורד, שם הצטיין בלימודי יונית. באותה עת פגש את חברי "תנועת אוקספורד", שחשו זיקה אל הכנסייה הקתולית בתגובה לחומרנות הוויקטוריאנית. הופקינס תר אחרי יופי, שנקשר בתודעתו עם הדת. החיפוש השתקף בשירים שהחל לכתוב.

הוא התרחק מהכנסייה האנגליקנית של הוריו, וב־1866 המיר את דתו לקתוליות. אין ראיות כתובות לתהליך שעבר ולמאבקים הנפשיים שחווה מן הסתם, שכן רוב המכתבים שכתב באותן שנים נעלמו. אין ספק שהוריו נפגעו מדרכו החדשה. ידידו מאותה תקופה העיד שהופקינס התקשה לקרוא את המכתבים ששלחו לו והתייסר מהם.

חרף הקושי נקט הופקינס צעד הרה גורל: הוא עזב את אוקספורד והצטרף למסדר הישועי של הכנסייה הקתולית. ב־1877 הוסמך לכמורה. חברי המסדר הישועי מתמסרים לחיים נוקשים של סיגוף, צייתנות, עוני וטוהר. הם מנהלים רשת של בתי ספר מיסיונריים רבי השפעה ומטפחים אותם. חברי המסדר נתבעים לטוהר רוחני ולנאמנות מעל לכול. גם הופקינס התחייב לחיים של טוהר, דלות ונאמנות. הוא הקדיש את עצמו, בגוף ובנפש, למסדר, שקבע את אורחות חיי היומיום שלו וגם את תחומי העניין האינטלקטואלי שבהם הורשה לעסוק. בתקופת ההכשרה צונזרו המכתבים שכתב ואלה שקיבל, וכדי לקיים פעילות שלא נקבעה מראש נאלץ לבקש רשות. את כל אלה קיבל על עצמו מרצונו החופשי. הוא הושבע רק אחרי שנקבע כי ספקותיו התפוגגו. אכן, בהמשך חייו הביע לא פעם תחושות של אי־נחת בשל המגבלות שהוטלו עליו, אך ציית תמיד, ומעולם לא הטיל ספק קל שבקלים במחויבותו המוחלטת למסדר.

אחרי שהוסמך לכמורה נשלח הופקינס לפעול ככומר בקהילות שונות באנגליה ובסקוטלנד. הצדדים המעשיים של חיי הכמורה הטרידו אותו, והעליבות והכיעור של הערים שבהן פעל דיכאו אותו. את ליברפול כינה "עיר שאין בה מוזה", ובזמן אחר כתב – "המוזה שלי שפופה בשפילד שטופת העשן". הוא התקשה ליישב בין הדחף שלו לכתוב, "לשרת את המוזה", והצורך לעבוד את האל. ב־1868, כשהצטרף למסדר, שרף את כל שיריו, אבל חזר לכתובה אחרי שחמש נזירות פרנציסקניות, שנאלצו לגלות מגרמניה על סיפונה של האונייה "דויטשלנד", טבעו ביחד אתה, בשפך של נהר התמזה. "הייתי רוצה לכתוב על כך", גילה את אוזנו של אחד הממונים עליו, והלה עודד אותו להתחיל במלאכה. אחרי הפואמה "דויטשלנד" המשיך לכתוב, אבל התייסר כל העת כי חש שהשירה מנוגדת למצפונו הדתי.

במשך שנה שלמה בלם אותה, אבל אז פרצו ממנו כמה מהשירים שבהם הוא מפאר, בהתפעלות אקסטטית, את יופיו של הטבע, המגלם את גדולתו של האל. בין השירים שכתב באותה שנה היו "ליל כוכבים", "הגדולה של האל", ו"יופי מנומר", המתורגמים כאן. בשיר "הצפצפות של בינזי" ביכה הופקינס את ההרס, מעשה ידיו של האדם. אחרי שתיים-עשרה שנות פעילות ככומר התמנה הופקינס לפרופסור ליוונית באוניברסיטה המלכותית של דבלין. הלימודים הקלאסיים, לימודי העברית, התיאולוגיה והפילוסופיה, שימחו אותו, אם כי כמורה לא הצליח במיוחד. לא פעם התלונן באוזני ידידים על המונוטוניות והשעמום שחש כשנאלץ לבדוק מבחנים. "זאת עבודה הורגת", כתב כשנה לפני מותו.

את המשורר שבו ניסה הופקינס להכחיש, אבל המוזה גברה עליו ואילצה אותו לכתוב. ידידיו הפצירו בו שירשה להם לפרסם את שיריו, אך הוא סירב בתוקף.

רק אחרי מותו החל אחד מהם, רוברט ברידג'ס, לפרסם את שירי הופקינס באנתולוגיות. ב-1918, כמעט שלושים שנה אחרי מותו, ראה אור ספר שכלל את כל שיריו. נדרש זמן עד שציבור הקוראים למד לאהוב את השירים, ומאז שנות ה-30 הם זוכים להערכה, מוניטין והתפעלות. רבים סבורים שהופקינס הוא גדול המשוררים בני התקופה הוויקטוריאנית. כתיבתו מתאפיינת ומצטיינת במוזיקליות רבה. באחד ממכתביו הדגיש הופקינס כי את שיריו יש לקרוא "עם האוזן", ורצוי – בקול.

אל שיריו של הופקינס התוודעתי בלונדון, בסוף שנות ה-60: נערה ישראלית גולה-מאונס בבית ספר יהודי אנגלי, שהגעתי אליו בתחילת כיתה י' עם ידע דל באנגלית וצורך עמוק להשתלב בתחום היחיד שהייתה לו משמעות מבחינתי – לימודי ספרות: "סיפורי קנטרברי" באנגלית-הביניים של צ'וסר, "אותלו" באנגלית של שקספיר, ולצדם גם וירג'יניה וולף, ג'יימס ג'ויס ומשוררי שנות ה-30.

את "יופי מנומר", השיר הראשון של הופקינס שקראתי, מצאתי בספרייה של בית הספר, שאליה נשלחנו תכופות ללימוד עצמי ולכתיבת עבודות רחבות היקף. הצלילות של השיר, האליטרציות, המוזיקה האכסטטית שבקעה מתוכו, נהפכו מבחינתי לדגם שעל פיו נבחנו שירים: מי עוד מתעלה אל כתיבתו של הופקינס? מי עוד מתקרב אל יפי הבעתו? כשהחלטתי לנסות לנכס אותו לעצמי – שהרי, כפי שכתב קובי מידן במסה שלו בהו! 17 – תרגומם של שירים מתקרב לקביעת בעלות מסוימת עליהם – שמחתי על ספר השירים שלו, שנמצא על מדף ספרי השירה בביתי: ספר ששאלתי אז, בסוף שנות ה-60, מהספרייה של בית הספר, ונקשרתי אליו כל כך עד שהחלטתי שמקומו עמי, ולא החזרתי אותו, כנדרש. כמה הופתעתי להיזכר שהנערה היא שהייתי, בת ה-16 או ה-17, "חרשה" את השירים כמי שמתכוננת כבר אז לתרגם אותם לעברית. מילים בשיר "הצפצפות של בינזי", למשל, רצופות חלופות: "חטוב, חצוב, קצץ, כרות, סתת, פסול, חקוק, עמול קשה" משורבטות בקצה הדף בעיפרון גם חלופות כמו "חלק, נוצץ, צבוע, מחליק לשון", "עוקץ, חודר, דוקר" וכן הלאה... האתגר התרגומי היה, כמובן, לשמר לא רק את תוכנם של השירים הללו, אלא גם משהו מהמוזיקה שלהם.

לפני כעשור ראה אור תרגומו של שמעון זנדבנק לשירי הופקינס, בספר שנקרא "הלב, לב הרים לו" (הוצאת אבן חושן, 2008). אני מאמינה כי משורר גדול כהופקינס ראוי לכמה תרגומים בעברית.

יופי מנומר

הִלַּל לְאֵל עַל כָּל מָה שֶׁעָקַד
עַל שְׁלֵכַת עֲרֻמוֹנִים לוֹחֶשֶׁת אֵשׁ וְכַנֵּף פְּרוּשׁ
עַל רְקִיעַ כְּפָרָה מְנַמְרָה וְרַב גֹּוֹן,
בְּרֵד טְרוּטָה שׁוֹחָה בְּכַתְמֵי וְרֵד,
נוֹף מְנַקֵּד וּמְטִלָּא – מְקַפֵּל, מְפַלֵּחַ, חָרוּשׁ;
וְכָל הַרוּחוֹת מְהַלְכוֹת, חֲבֵל, בְּלוּם, מְכֹוֹן;
עַל דְּבַר מוֹזֵר, נְדִיר, שׁוֹנָה, אַחַר
כָּל מָה שֶׁמְתוֹק, מֵר; מְהִיר, מְתוֹן; רוֹשֵׁף, כְּבוּשׁ;
עַם מְנַמֵּשׁ, הַפְּכַפֵּךְ (מִי יֵדַע הִיאֵךְ?)
הוּא הוֹרָה שִׁיפִיו מַעֲבֵר לְעוֹבֵר,
יִתְבַרֵךְ.

1877

הגדולה של האל

הַתְּבַל כֹּה גְדוּשָׁה בְּגִדְלָה שֶׁל הָאֵל,
שֶׁכְּמוֹ זִיק מְבַרְזֵל-מְרַקֵּעַ צֶן, מוֹאֵר,
אֲבָל אֵיךְ, אִם הוֹדוּ מִפְּנֵה כְּמוֹ יִצְהָר,
לֹא כָלֵם מְצִיִּיתִים לְמִטָּה הַגּוֹאֵל?
דוֹר וְדוֹר רַק רָמַס, וְרָמַס וְרָמַס,
וְהַכֵּל מְרַבֵּב וּמְכַתֵּם מַעֲמֵל,
וְהַכֵּל מְרַפֵּשׁ, מַעֲפֵשׁ, מַעֲרַפֵּל,
בְּעַפְרֵן שֶׁנִּחְשַׁף הָאָדָם כְּבָר לֹא חָשׁ.
אֵךְ הִטְבַּע אֵינּוּ מִתְמַצֵּה לְעוֹלָם,
בְּעַמְמָקִים שֶׁל דְּבָרִים יֵשׁ טְרִיּוֹת מִיִּטְיָבָה,
וְלָכֵן כִּשְׁהָאוֹר נַעֲלָם בְּשַׁחַר יָם
עַם כָּל שַׁחַר הוּא קָם מִמְּזוֹרַח וְשׁוֹב בָּא,
כִּי אֲזוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מַעֲלֵל לְעוֹלָם
מִשְׁתוֹפֵף בְּכַנְפָיו, וְחִזְהוּ הַחֵם.

1877

הבז

הבִּקֵּר תִּפְסְתִּי בְּמַעוֹפוֹ אֶת בַּז־הַבִּקֵּר, הַנִּסִּיךְ הַשְּׁלוּחַ
שֶׁל מַלְכוּת הַשְּׁחַר הַרֹדֵד מְקוֹקוֹ, דוֹהֵר בְּחַדוֹהַ
עַל אֲדוּוֹת הָאֹוִיר הַיִּצִיב הַחוֹלְפוֹת מִתַּחְתָּיו,
עַף גְּבוּהָ, מוֹשֵׁף בְּכַח אֶת רֶסֶן הָרוּחַ
וְאִז שָׁב שׁוֹב, נוֹשֵׁב, נֶעַ, נֵד, דוֹאָה, בְּלִי לְנוּחַ
גּוֹלֵשׁ, גּוֹעֵשׁ, שׁוֹטֵף, מַחְלִיק עַל מָה שֶׁלְּרַגְלָיו,
לְבִי נִסְתָּר כְּשֶׁהוּא הוֹדֵף אֶת הַמָּשָׁב הָרַב,
רוֹטֵט אֶל מַעוֹף הַצֶּפּוֹר, אֶל מְרוֹת מוֹסְרוֹתָיו!

פָּרָא פְּרוּעַ, הֶדֶר מִפְּאָר מִתְמַר בְּךָ כְּאֵן
כְּשֶׁאֲתָה נִרְתַּם, רוֹשֵׁף אֵשׁ, נֹאָה פִּי אֶלֶף
מוֹנִים, אֲבִירִי, וּפִי כְּמָה יוֹתֵר מִסְכֵּן!
אֵךְ אֵינִי תַמָּה: נִצְנוּץ הַחֲרִישׁ אַחֲרֵי שְׁלֶף
וּתְכֵלֶת הָרֶשֶׁף שֶׁל גִּיץ אֲרַגְמָן
מִתְנַפְּצִים וְנוֹפְלִים בְּזָהָב הַנְּחֹשֶׁף.

1877

אביב

מָה עוֹד יָפָה כְּמוֹ יוֹם אֲבִיב נָקִי,
כְּשֶׁצִּמַּח עֵסִיסִי וּמְלַבֵּב,
בִּיצי קִיכְלִי גוֹנְזוֹת מַחְסֵה שְׁלוֹ,
וְהֵד קְרִיאוֹת כּוֹרְתִים נִשְׁטָף, מְקִים
צְלִילִים שֶׁל שִׁיר, מְכִים כְּמוֹ בְּרָקִים;
עֲלִים שְׁקוֹפִים כְּשֶׁעֵץ אָגַס מִבִּיא
אֶת תְּכֵל כַּחוֹ הָרֶךְ שְׁבֹאֹוִיר,
וּבְמִרְחַב רְצִים טְלָאִים רְפִים.

1877

עצי הצפצפה בבינוזי

נכרתו, 1879

ליל כוכבים

הבט בכוכבים! ראה, רקיע יש מעל!
 ראה את ברנשי האש יושבים שם באויר!
 ופרורים של בהק, עגולי מגדל שביט,
 ויהלום האור הולם, באפלה טבל.
 על דשא פז קר וקודר זהב מתך מוטל,
 הצפצפות באור כסוף שאת הליל מבעיר
 פתיתי יונים צפות מעל הכפר ביעף
 מבהיל, אכן, הכל נרפש תמיד, לכל כאן פרס נתן.

את השמש כבשתם, עצי צפצפה אהובים,
 כשנסתה לפזו מכלובים של עלים ואויר.
 כרותים, כרותים, כלכם כרותים,
 בטור טרי אתם נוטים
 אפלו אחד לא נצל
 לא צל מנדנד, מטלטל, מסנדל,
 שנשא על כנף רוח, צלל על גדה,
 ששחה, ששקע, על כר דשא דאה.

אם בן – רק קנה – אך מה? – תפלה,
 צדקה, ברכה, שבועה,
 ראה, ראה: אביביות שעל ענפי מטע!
 ראה! נצת ניסן, המופיעה על ערבה!
 הנה אסם סגור המשכן שם בקרבו
 את אלמות האור של החתן אשר יבוא,
 ביתם של ישו ואמו שקדשתו רבה.

1879

לו רק ידענו מה קורה
 כשאחד מאתנו כורת
 את הירק הפורה!
 הן הארץ רכה,
 רכה, עננה,
 כמו גלגל העין חלקה,
 שוב לא תראה אם תדקר ממגע,
 ומי שמשכיל אותה
 – מחסל אותה,
 ומי שמניח לנוף להקטע
 מונע את היפי שהיה כאן.
 תריסר או מנין, רק תריסר או מנין
 חבטות של חרבן,
 על יפעת המראה,
 יפעת כפריית המראה,
 כפריית המראה, כפריית המראה,
 יפעת כפריית המראה.

1879

אינורסנייד

הנהר השועט – כלו חום ושחרחר, על גב סלע נתן, ושאג ודהר, בנקיקים עוד סרק את צמרו הנתנו, ובתלם נפל לאגם, נאחו.

במגבעת של רוח וקצף מזהב, מתהפה, מתקמט, וכלו רחש רב בברכה אפלה שסברה כה נועף, ואת כף היאוש הוא מקיף כנטרף,

הוא שטוף טל, ובטל כל כלו מנקד, בקמרון המישור שם הפלג נפרד, בתוף סבו של שרף ואברש מפתל, בעפר מעשן – שמגחל הוטל.

מה היה לו כל זה כבר היה נאבד, לו נשלל כל הלח, הפרוע, לעד? אנא תן שישרד הפרוע, הלח, שיחיה הצומח, הבר שיפרח.

1881

העת שעת דמדומים*

הזמן כלו – שעת דמדומים, ראה, אורו נקלש,
הזמן הוא חרף, התבונן איך היקום נפרם.
כלה הזמן, והוא קמל ככל שסב עולם,
זחיחות מחיל ככל שהאדם בשבר חש.

אני – ידי קצרו, לא אתפאר בהצלחה,
הפל הרוס גם פה, גם שם, ההצלה כשלה,
כשצו נדיר אראה אובד, מיד בהתחלה.
את פני המות אקדם, השכחה ברוכה.

אך מה נותר? יש עוד עולם אשר טמון עמק,
שם נפטר מדרקונים, החטא שם לא יחמק,
שם רצונך יהיה החק לטוב הממלכה.

* סבורים כי זהו שירו האחרון של הופקינס: סונטה שלא הושלמה, אם כי לא נקבע התאריך שבו נכתב.